

MIQUEL FERNÁNDEZ

«Les declaracions de Pablo Iglesias van ser racistes»

Miquel Fernández, socioantropòleg i professor del Departament de Sociologia de la UAB, és un dels membres destacats de l'associació Els Altres Andalusos. Amb pares nascuts a Granada, defensa la visió psuquista de Catalunya, que veia el país com un sol poble malgrat la diversitat d'orígens dels seus ciutadans.

*Entrevista d'Àstrid Bierge
Fotografies de Jordi Play*

Existeix tal cosa com “el vot de la immigració espanyola”?

—Conceptualment és una aberració. En primer lloc, no es pot definir com a immigrant una població que porta dècades aquí. Maria Aurèlia Capmany va dir que un deixa de ser immigrant quan desfà les maletes. Fins i tot des d'un punt de vista semàntic la paraula no permet que aquesta situació s'eternitzi, perquè no pots estar immigrant perpètuament. En segon lloc, no es pot reduir tota la complexitat social i econòmica d'una persona a una única variable: on vas néixer o on van néixer els teus pares o avis. És molt difícil trobar persones que votin exclusivament en funció del seu origen. El cinturó no només es caracteritza pel fet que hi hagi més castellano-parlants. També hi ha una diferència d'estatus, de propietat, d'educació, etc. El que

determina l'elecció política són les relacions socials que estableixes en el lloc on ets. Una de les tasques que ens vam marcar des d'Els Altres Andalusos era precisament desmuntar el mite essencialista.

—Però no creu que continua havent-hi molta població d'origen espanyol que no vol votar independència per sentiment espanyol?

—La gent que no vota independència evidentment s'identifica més amb la idea d'una nació espanyola, però deixi'm insistir: això no té res a veure amb els orígens. De fet hi ha molts catalans de soca-rel que són unionistes, espanyolistes o “ciudadans del món”.

—Permeti'm també insistir una mica més. A l'àrea metropolitana es vota menys a partits independentistes que a Vic, per posar un exemple. Això no té res a veure amb la procedència dels electors?

—No, té a veure amb aspectes socio-econòmics. Un dels altres grans mites sobre la inclinació política d'aquestes persones és que no voten a les autonòmiques perquè no els interessa Catalunya, només la seva comunitat d'origen i Espanya. Quan, de fet, aquest fenomen passa a totes les comunitats autònomes, i encara de manera més pronunciada a Madrid. A nivell europeu la gent també vota més a les eleccions generals.

—En el capítol que vostè escriu al llibre *Els altres andalusos*, titulat “Immigrants per sempre?”, critica molt el paper de les cases regionals sorgides als anys 90.

—Sí, perquè responien a estratègies polítiques, en aquest cas del PSC. De fet, és significatiu que el *boom* de les cases regionals no coincidís amb l'arribada de la gent als anys 50 i 60. Es va produir dècades després. El PSC va impulsar el Colectivo Crisol, molt vinculat a les cases regionals. Volia trencar amb l'esperit del PSUC, que establí una relació entre la força del treball i la força nacional. El PSUC veia Catalunya com un sol poble. El PSC combat aquesta idea i comença a incentivar la reivindicació ètnica dels orígens. Va començar a parlar de la Catalunya plural: catalans d'Andalusia, catalans de Múrcia, etc. Com si fossin cubicles diferenciats de la societat catalana. És a dir, si fa no fa deien que Catalunya no era una sola nació sinó un país amb diferents cultures que s'havien mantingut fossilitzades des que van arribar fins a l'actualitat. Segons

aquesta visió, a Catalunya hi ha molts pobles, molts subjectes col·lectius amb diferents interessos polítics. És d'una simplificació ofensiva.

Això va començar amb el Partido Socialista Andaluz (PSA), que es va presentar a les primeres eleccions autonòmiques de Catalunya amb un discurs llerrouxista que argumentava que els treballadors eren immigrants mentre que la burgesia i els propietaris eren catalans. Aquesta visió lliga amb la retòrica de les declaracions que va fer fa poc Pablo Iglesias.

—“Aquesta gent de barri que no s'avergonyeix de tenir avis andalusos o pares extremeños ha d'ensenyar les dents”.

—Aquestes. Després en parlem. El PSA va ser un bluf, només va treure dos escons. Un dels diputats va renunciar a mitja legislatura i l'altre es va acabar passant al PSC, que va incorporar una versió d'aquesta visió llerrouxista. El discurs del Colectivo Crisol explica a la gent dels barris perifèrics que la marginació que pateixen no és deguda a la seva condició socio-econòmica sinó al fet que van néixer fora de Catalunya. Per tant, els diu, el que han de fer és decidir el seu vot basant-se en aquesta relació. Aquest discurs es fa arribar en gran part a través de les cases regionals, una xarxa controlada sobretot pel PSC però que també rebia diners de CiU, que va “ajudar” la Federació d'Entitats Culturals Andalusos a Catalunya (FE-CAC) i la Feria de Abril. PSC i CiU van establir-hi una relació de clientelisme. “Jo et dono certes preferències i tu et poses de part nostra”. Era un negoci polític. Es volia treure profit polític del problema de la immigració.

—Això va dificultar la integració?

—Sí, és clar. Quan algú arriba a un lloc nou fa servir estratègies per sobreviure. Una és mirar de diluir-se perquè no et toquin la cresta pel fet de ser de fora, perquè no t'etiquetin. Una altra pot ser enrocar-se, i això és el que es mirava de potenciar des de la política. Si a tu no et deixen identificar-te com a català, el que fas és tancar-te en un espai ètnic o directament fer campanya per “la gran nació”, que és Espanya.

—No és certa, doncs, la presumpció que Catalunya és terra d'acollida?

—És terra d'acollida perquè s'ha construït sobre molta gent que ha arribat de fora. Però no té sentit definir un territori com una bona o una mala terra d'acollida. →

→ Tots els territoris tenen elements positius i negatius en aquest sentit. A més, a tot arreu hi ha tot tipus de persones.

—**Li ho pregunto d'una altra manera. Els mecanismes d'integració han funcionat?**

—La immersió lingüística ha funcionat molt bé. També han funcionat molts mecanismes socials, com les associacions, que han ajudat les persones immigrades a diluir-se, a perdre la seva condició d'immigrants, a no ser tractades com a tals. En antropologia, això es coneix com el dret a la indiferència. Per contra, insisteixo, els discursos polítics hegemònics han mantingut la divisió entre "els catalans de tota la vida" i els altres.

—**En aquesta campanya, els partits que no són independentistes estan fent un discurs molt ètnic des d'aquest punt de vista.**

—El discurs que apel·lava als orígens era generalitzat a Catalunya fins al 2007. El subscribia el PSC, CiU i també ERC, tot i que amb arguments diferents. Abans de l'etapa de Josep-Lluís Carod-Rovira —que ja va dir que la identitat no era una cosa del passat sinó del futur— ERC defensava que Catalunya no era prou catalana per culpa dels immigrants. En tot cas, a partir del 2007 comencen a diluir-se aquest tipus de discursos. Ara han ressuscitat de la mà de les forces que volen desactivar l'independentisme. Com pots ser independentista si ets d'origen espanyol? Això és el que diuen: la gent que va venir de fora de Catalunya és com una arrel i mai no deixarà de ser del lloc on va néixer. I no és així. Un ésser humà és canviant i emmotllable al lloc on viu, i per tant la seva identitat es va construint, és completament processal i dinàmica. La voluntat de fixar-la i estigmatitzar-la respon a motius purament polítics.

—**Les declaracions de Pablo Iglesias van en aquesta direcció?**

—Sí. Són humiliants, ofenen la dignitat i l'intel·lecte. Jo li diria: "Escolta, tio, tu et penses que jo estic pensant en el meu avi d'Andalusia quan vaig a votar? Què et penses, que sóc idiota?". A més, són racistes. T'està dient que per molt que tu vulguis parlar català, per molt que els teus fills vulguin parlar català o per molt que siguis independentista, si es nota que ets andalús pel teu cognom, pel teu accent o pel barri on vius, no podràs ser català. T'està dient que a tu no t'interessa la independència perquè en el fons, encara que

«L'«atado y bien atado» de Franco no es referia a la unitat d'Espanya, això és un mite»

ho vulguis, mai no seràs prou català. Apelen a les vísceres de la gent perquè votin en un sentit. Però des d'Els Altres Andalusos hem comprovat que no funciona.

—**Les dues candidatures independentistes, en canvi, insisteixen que el debat independentista no és identitari sinó polític. Ho fan només per sumar vots?**

—No ho sé, però és obvi que no tindria sentit que apel·lessin a les essències, perquè llavors reduirien el seu electorat potencial a més de la meitat. Junts pel Sí, en tot cas, fa els cartells en català i en castellà, i això també crea una certa divisió. I Súmate, que és una plataforma de no catalans que són independentistes, és una cosa molt amorfa.

—**Més que no catalans, són castellanoparlants.**

—Bé, aquesta pot ser la lectura que en fa vostè... Allà passen coses molt surrealistes, per exemple que a les presentacions no es pot parlar en català. Això representa un retorn als principis multi-

culturalistes d'El Crisol. Continuen veient les persones com a castellanoparlants, com a andalusos, com a extremenys, etc., no com a subjectes polítics de Catalunya. Les CUP, per exemple, mai no han fet un discurs essencialista.

—**Franco va dir que a Catalunya ho deixava tot «atado y bien atado», pensant que el pes de la immigració espanyola no permetria mai la independència. Es va equivocar?**

—Això és un mite. No crec que es referís a això. Naturalment no li tinc gens de simpatia al franquisme, però els tecnòcrates de Franco eren intel·ligents i sabien que a Catalunya i a Euskadi hi havia una tradició industrial forta i que s'havia de potenciar, per això van invertir-hi molts diners. Quan hi ha inversió, arriba població estrangera, passa a tot arreu. El mite segons el qual Franco va dir això referint-se a la unitat d'Espanya queda desmentit en un treball de l'historiador Martí Marín. Segons uns documents que va trobar del Movimiento, a finals dels anys 60 el règim sí que es va plantejar utilitzar les cases regionals com a arma per combatre el nacionalisme català. En una segona trobada, l'any 72, se'n torna a parlar però finalment no fan res en aquesta direcció, potser perquè no hi arriben a temps. Ara bé, actualment, el paper de Ciutadans i el PP és aquest. Fan el discurs que ja no fa Convergència. Són l'oligarquia espanyola i catalana buscant la tensió per aconseguir vots. Convergència, abans de fer-se independentista, ho va fer amb l'estratègia de la puta i la Ramoneta, que també buscava mantenir aquesta tensió per poder dir que era l'únic partit que podia protegir els interessos de Catalunya en una Espanya tan agressiva, sense haver-ne de marxar.

—**Què és ser català?**

—Mirar de definir-ho és una bajanada. És català qui vulgui ser-ho. En tot cas, Salvador Cardús l'encerta quan diu que la immigració a Catalunya no posa en dubte la identitat catalana sinó que la constitueix. La immigració és un element constitutiu de la identitat catalana.

—**Vostè és independentista?**

—Sí.

—**I els seus pares?**

—El meu pare no gaire. La meua mare, que té un punt llibertari, més. Bàsicament, quan senten Mariano Rajoy es posen independentistes, i quan senten Artur Mas es tornen a posar no independentistes. •